

Denne artikkelen kan kopieres fritt og videreformidles til andre.

En forutsetning er at navn på utgiver (Strinda historielag), årbokas årstall og forfatter(e) oppgis.

Det må ikke foretas endringer i artiklene.

Det er ikke tillatt å skanne eller kopiere bilder i bøkene for bruk i andre sammenhenger.

Barndommens leker

Av Eldrid Breivik Hansen

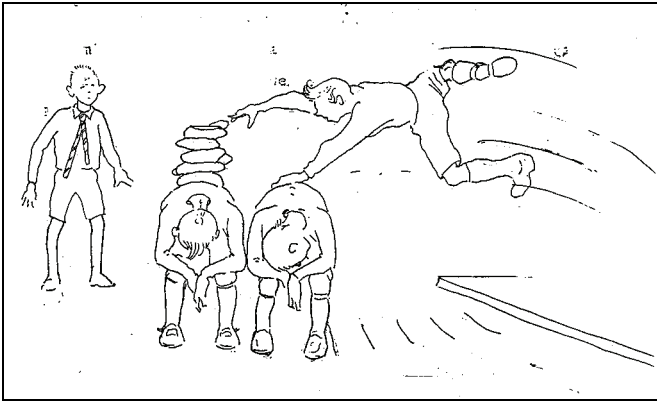
Jeg er født i 1932 og vokste opp i krysset mellom Strindvegen og Blussuvollsbakken. Her hadde vi som bodde i området fantastiske friarealer å boltre oss på. De fleste husene hadde hager der vi kunne leke som vi ville. Fra Kvilhaugen gård og videre østover var det store, åpne jorder og gårdsbruk, faktisk helt oppover mot Estenstadmarka. Det var enkelte hus her og der, men ingen tettbebyggelse som hindret oss i fri utfoldelse. I 1942-45 var det smått stell med skolegangen. Jeg kan huske at vi hadde 2 eller 3 timer annenhver dag, så vi hadde masser av tid til utendørs aktiviteter både sommer og vinter.

Jeg gikk på Berg skole. I friminuttene på skolen var det stor aktivitet, så lenge vi hadde en skolegård å leke i. Men etter at tyskerne okkuperte skolen vår i 1941, måtte vi finne andre områder. Oftest ble gata brukt. Trafikken var liten fordi svært få hadde egne biler. Av og til dukket en hest med kjerre opp. Det var en buss som kjørte Strindvegen, men den kjørte sjelden, og det var et stykke ned til Eidsvolds gate der trikken gikk. Det ble bygget et tilfluktsrom på jordet ved krysset Strindvegen/Blussuvollsbakken. Jeg kan ikke huske at det ble brukt under flyangrep. Derimot brukte vi ungene det til en del aktiviteter når været var for dårlig til å leke ute i.

I hagene kunne vi om vinteren blant annet bygge snøfestninger og snømenn, renne på støvbrett og ellers leke gjemsel og liknende aktiviteter. Noen var nevenyttige og laget skøytebiler. De var laget av planker lagt i et kors med to skøyter foran og en bak. Forparten var svingbar og ble brukt til å styre skøytekjelken. Gamle skruskøyter eller ”pansera” (lengdeløpskøyter) var bra til dette bruket.

“**Kast land**” var en tidlig vårsyssel. Når bakken var blitt såpass myk at en kniv kunne stå, tegnet vi en sirkel på bakken. Den skulle forestille jordklo den. Jorda ble delt opp i sektorer (på ca. 1/2 kvm) alt etter hvor mange deltakere vi var. Så sto vi i ”eget land” og kastet kniven i ”naboens land”. Den skulle stå i bakken. Sto kniven, fikk vi skjære oss en bit av “landet” til den andre. Ny grense ble trukket i den retningen skaftet pekte. Vi streket opp den nye grensen, visket ut den gamle, og på den måten utvidet vi vårt eget “land”. Dersom kniven ikke sto, ble det nestemann sin tur. Slik fortsatte det til en hadde vunnet alt “landet”.

”**Spell femøres**” (kaste på stikka) var en mer stillferdig lek som guttene lekte mest. Det ble laget en strek på bakken, så kastet vi 1, 2 og 5-ører mot streket. Eieren av den mynten som kom nærmest streket, tok alle myntene i han-

Avansert bukkhopping - "2-bukk" med "legg". Tegning av Nils B. Hoem i 1930-årene. Fra Ester Nordmarks privatarkiv ved Universitetsbiblioteket i Trondheim.

da, ristet dem godt og valgte "kron" eller "mynt". Han fikk da alle myntene som kom opp med den siden han hadde valgt.

Gjette navn var en lek som jentene lekte. Vi tegnet ei stripe med ruter i bakken. Antall ruter var bokstavene i navnet en av jentene hadde bestemt seg for at vi andre skulle komme fram til. Så gjettet vi hvilke bokstaver som skulle være i rutene. Den som først kom fram til det rette navnet, fikk bestemme neste gang.

Hoppe bukk hadde mange varianter. Vi hoppet "én-bukk". Én sto med bøyd rygg, så hoppet de andre over. Den som ikke greide å hoppe over, måtte stå neste gang. Eller vi hoppet "kirkegård". Her stilte vi opp i rekke, hoppet over hverandre én og én så lenge vi orket å holde på. En annen variant var å hoppe "2-bukk". Da stilte to seg opp tett sammen, og resten hoppet over. "3-bukk" og "4-bukk" var andre varianter. Alle disse "bukke-

ne" kunne varieres ved at man "hoppet legg". Da la vi igjen lua vår oppå bukken den første gangen vi hoppet over. Neste gang hentet vi lua. Vi skiftet på å stå bukk og å hoppe. Dette var leker vi også lekte i skolegården.

"Tatten" ("tatt'n") og "sura" (sisten)

var andre leker. I "sura" der var det en som hadde "sura" og som ga den videre ved å klappe en annen på ryggen og si *sur*. Her

kunne vi springe hvor vi ville. Vi laget også "ringsur" i snøen. Det foregikk på samme måte, men her måtte vi holde oss i sporet i snøen. Vi lekte også "huksur". Da kunne vi ikke få "sura" når vi satte oss på huk. "Tatten" lekte vi i gata eller på Rosenborgbanen. (idrettsbanen mellom Holbergs gate og Welhavens gate). Vi merket felt som vi skulle være i. Her var det en som hadde "tatten", og det var om å gjøre å få tatt de andre som var med i leken. Når én ble tatt, måtte han/hun gå ut av leken.

Utvelgelsen til begge disse lekene foregikk ved at man tellet ("ellet") f.eks.

- *Elle melle mura, du har sura, elle melle må, du skal stå, - eller*
- *Ole dole doff, kinkliane koff, koffliane birkebane, ole dole doff - eller*

- *akka bakka bonka rakka, etla metla sjong, dong, filifong, issa bissa topp, stopp.*

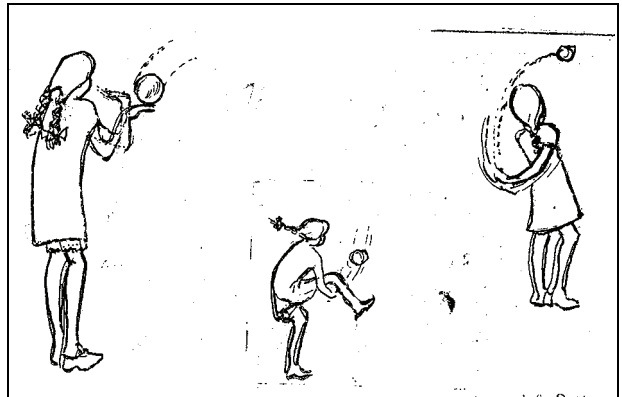
”Sura” eller ”tatten” ble den som ble telt ut enten først eller sist. Det ble vi enige om på forhånd.

Basse var mest en guttelek, men vi jentene fikk også være med. Bassen ble laget av en sykkelslange, som ble klippet opp i ringer og knyttet sammen med hyssing, eller vi brukte en gammel skinnhanske som ble brettet sammen til en slags ball. Det ble tegnet ringer på bakken der spillerne skulle stå. Det var gjerne fire stykker som ”veppa” sammen. Bassen ble vippt mellom spillerne med innsiden av foten eller med tåa. Den som mistet bassen på bakken eller vippt den utenfor ringen, fikk minuspoeng. Etter tre minuspoeng var man ute. Den som sto igjen med minst minuspoeng, hadde vunnet. Det var også andre varianter av spillet, bl.a. kunne en spille med lag og telle ”mål”.

Kanonball var en annen lek vi lekte i gata. Til det trengte vi en stor ball. To lag spilte mot hverandre. To personer valgte hver sine lag, en person om gangen. Så ble det streket opp to felt, og spillet kunne starte. Det var om å gjøre å treffe motpartens spillere med ballen. Dersom denne tok imot ballen, kunne han/hun skyte tilbake mot motpartens lag. Dersom en spiller ble truffet og ikke greide å ta imot ballen, måtte

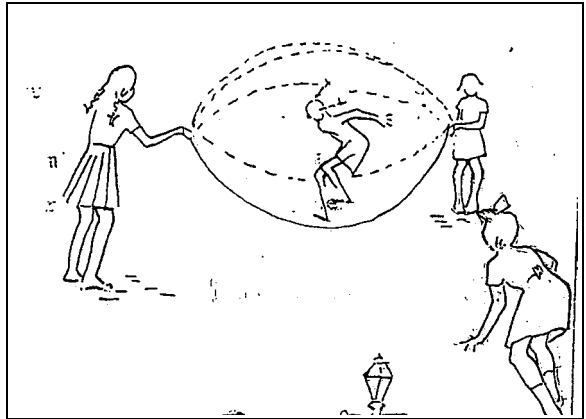
denne gå bak motpartens felt. Det var mulig å skyte seg fri fra bakfeltet ved at noen fra eget lag kastet ballen over til en i bakfeltet som så måtte treffe en av motpartens spillere med ballen. Når alle motpartens spillere befant seg i bakfeltet, hadde det andre partiet vunnet. Det hendte at ballen gikk så høyt at den forsvant over et hagegjerde. Det var ikke alle hageeierne som var like glade for å få en fotball inn på blomsterbedene sine. Det hendte at de konfiskerte ballen, men som oftest endte det godt, og vi kunne hente ballen og fortsette leken. Vi hadde dessverre ikke så mange store baller. Jeg kan bare huske én fotball i vår gate.

Ballturer var populært blant jentene, og det var mange forskjellige. Vi kunne spille en og en mot en vegg, eller to mot hverandre, eller vi var mange som deltok. Vi brukte vanlige (middels store) gummiballer. Ballene hadde vi i heklede ballnett som hang i en snor om halsen. Vi hadde flere forskjellige ballturer. Ballen kastet vi på forskjellige måte,

Ballturer. Tegning av Nils B. Hoem på 1930-tallet.

f.eks med pannen, med brystet, med kneet, under kneet fra begge sider, rundt ryggen, ballen mot veggen mens vi klappet foran og bak. Den som mistet ballen, var ute av spillet, og da ble det nestemann sin tur. Ikke alle husvegger passet til å spille mot på grunn av vinduer og vekselpanel. Blomsterbed og busker foran veggene var heller ikke kjekt, så det ble stort sett de samme veggene vi spilte mot, noe som ikke alltid var like populært hos de som bodde innenfor.

Hoppe langtau.

Tegning av Nils B. Hoem på 1930-tallet.

Hoppe tau var det mange varianter av. Noen hadde egne hoppetau, og de ble flittig brukt. Vi hoppet tau mens vi ventet på noen, eller når vi gikk bortover, eller vi lekte "hopp-oppem." Da skulle vi holde beina i lufta mens vi dreide tauet to ganger rundt.

Morsomst var det å hoppe langtau. En person i hver ende av tauet dreide det rundt. Så hoppet vi inn og ble inne i buen - ett hopp, to hopp, tre hopp, osv. De andre som var med, hoppet også inn etter samme mønster. Siden hoppet vi ut igjen i samme rekkefølge som vi hoppet inn. Vi hoppet også etter regler, f.eks inn ved *Finbeck og Fia på landevegen dro, Finbeck hadde støvler og Fia hadde sko. Rett som det var måtte Fia på do.* Ved "do" hoppet vi ut igjen.

Dobbelttau var også en variant. Da ble to tau dreid mot hverandre. Når vi hoppet langtau, måtte den som gjorde en feil og stoppet buen, avløse en av de som

dreide. Under krigen var det ikke alltid enkelt å få tak i skikkelige hoppetau, verken lange eller korte, men mange mødre ofret klesnorene sine.

"Parris" (paradis). Her var det også flere varianter - "Måneparris" ("Himmelparris") og "6-parris" etc. Vi hoppet med og uten stein. Mange hadde fine firkantete steiner som ble skjøvet fra rute til rute med foten. Vi hadde også forskjellige steg i "parrisene": Gå evt. hopp på ett eller to bein, gå-kryss, hopp-kryss - eller f.eks. hoppe med å skyve steinen foran seg. Felles regler var at om du tråkket på strekene, eller steinen havnet på strekene, var det nestemann sin tur.

"Gjem kul" (gjemsel) lekte vi mange steder - for eksempel bak kornstaurene på "jordet", i tilfluktsrommet og i hagene. Det ble tellet om hvem som skulle stå. Den som sto, skulle telle til f.eks. hundre, så kunne letingen begyn-

Paradishopping på 1920-30 tallet.

Foto: Anker Maalø. Kopi fra Uuniversitetsbiblioteket i Trondheim.

ne. Vi kunne snike oss fram til stedet der den som sto hadde tellet, slå på veggen og si “tvi meg”. Da slapp du å stå. Der-som den som sto, så en av deltakerne, slo han i veggen og sa “tvi” og navnet på den han hadde sett. Den som ble oppdag-et først, måtte stå neste gang.

Slengfigur var en annen populær lek. En bestemte hva vi skulle være: en katt som skyter rygg, en jålete dame osv. Så ble vi slengt rundt og forsøkte å agere det som var ønsket. Den som var flin-kest, fikk slenge neste gang.

Sangleker/ringleker var populært. Berit Østberg har i boka *På livets lande-vei; sangleker fra Trondheim*, Oslo, Universitetsforlaget 1976 beskrevet en rekke sangleker. Her har jeg listet opp de vi lekte:

- *Bro, bro brille, klokken slager elleve....*
- *Hei Kari vil du ride på livets lande-vei med Per ved din side, si ja eller nei....*
- *Ta den ring og la den vandre fra den ene til den andre...*

10-årsdag på Østmarkneset i 1951. Sangleker var fortsatt populært og var stort sett de samme som de som er nevnt i artikkelen. Bilde utlånt av Ragnhild Lande.

- *Det kom en pike gående, gående gående...*
- *Det suser og bruser i alle verden land....*
- *Du Kari, du Kari, du er ikke grei....*
- *Å tenk hvilken skue når a Kari blir frue....*
- *Sett deg opp i kurva og la ballongen gå....*
- *Karu, karu, karu karusellen....*
- *Tyven, tyven skal du hete, for du stjal min lille venn....*
- *Tornerose var et vakkert barn, vakkert barn, vakkert barn....*
- *Slå på ringen, slå på ringen, slå på den du vil ha....*
- *Bjørnen sover, bjørnen sover i sitt lune hi*
- *Lang, lang lenke, Kari ut av lenka går....*
- *Siste par ut, Kari og Knut....*

Andre aktiviteter. Noen laget stykker - andre igjen laget "klikkerta." Det var to trepinner som de plasserte mel-

lom to og to fingre, så det på én måte ble et slags instrument. Mange var veldig flinke. Mer stillferdige aktiviteter var å bytte glansbilder. Under krigen var glansbildene nokså matte, så den som hadde noen førkrigsbilder, var veldig heldig.

Skolens idrettsmerkeprøver ble holdt på Høyskolebanen. Den lå omtrent der "Perleporten" ligger i dag. (innkjøringen til Gløshaugen, NTNU fra Strindvegen). Her sprang vi 60 meter, kastet stor og liten ball og hoppet høyde og lengde. Dagen etter var vi veldig stive, i alle fall i beina. Men de fleste greide merkeprøvene.

Kino. Vi så i hovedsak norske filmer som *Den forsvundne pølsemaker*, *D'ække te å tru*, *Fant*, *Laila*, men også en del svenske filmer. Vi forsøkte oss også på voksenfilm. Kinovaktene måtte ha hatt mye moro på vår bekostning. Vi følte oss så voksne med skaut og kåpe. Noen ganger slapp vi inn, andre ganger ikke. En gang husker jeg at vi ga opp uten forsøk. Det var da tre av lærerinnene på Berg skole skulle se *Anna Lans*. Vi tok trikken hjem da vi så dem stå utenfor kinoen.

Vi leste også mye. Under krigen var det nesten ikke bøker å få tak i. Derfor leste vi mange gamle bøker, ofte slike som mødrene våre hadde fra sin barndom med gammeldags rettskrivning. Det straffet seg seinere. Jeg kan også huske at jeg leste en del danske og sven-

ske bøker, og at jeg leste Bjørnsons samlede verker.

Vi var ikke alltid mors beste barn

Å "tullringe" var morsomt. Da ringte vi rundt til forskjellige personer som vi visste var litt skvetne - og ofte klaget vi da på barna deres.

Vi kunne også feste skruer på vinduene med en gummipakning fra en seltersflaske som vi spyttet på for å få den til å sitte. Til skruen var det festet en snor med knuter på som vi trakk i. Resultatet ble et fryktelig leven inne i rommet.

Et annet eksempel er at vi ringte på og stakk av. For en fryd når de som bodde der, kom springende etter oss. Da var det om å gjøre å finne et godt skjulested og følge med når personen lette etter oss. Vi var nok som oftest raskere på foten enn de som kom etter, men jeg tror nok ikke de forfulgte oss så veldig langt.

Fødselsdagsselskaper.

Oftest ble hele klassen invitert, og det var alltid stor aktivitet med forskjellige leker. Eksempler på dette var:

Stolleken. Her satte vi ut stoler i rekke, og det var en stol mindre enn det var deltagere. Så spilte en person piano mens resten gikk rundt stolene. Når musikken stoppet, var det om å gjøre å finne en stol å sitte på. Så ble en stol og en person

tatt ut, og leken fortsatte til det var en person igjen.

Hviskeleken. Her hvisket vi samme setning eller et ord til hverandre. Ofte var det ugjenkjennelig når det kom til sistemann som så skulle si hva han hadde hørt.

Brettetegninger og brettehistorier er historier eller tegninger der førstemann tegnet hodet eller startet historien, så brettet man over dette og sendte det til nestemann som skulle tegne kroppen eller fortsette historien.

Sitte på skammel. Oppå skammelen var det en våt håndduk, med et brett oppå. En person kom da inn med bind for øynene og skulle sette seg oppå brettet. Gjett om det sildret liflig i vaskevannsfatet som sto under skammelen. Stor jubel!

Andre leker var ”å sette hale på grisen”, ”tampen brenner” og ”den som flasketuten peker mot, må synges en sang” el. l. Det ble også skrevet fortellinger der én gjest skrev historien, og de andre bestemte adjektivene. Historiene ble mor-

somme, for ungene var meget oppfinnsomme.

I dag er det sjelden å se eller høre noen som leker disse lekene. Ingen leker i gatene lenger, og få leker i hagene. De leker på lekeplassene eller i skolegårdene. Det skyldes sikkert den tette biltrafikken. Det er farlig å leke i gatene, og det blir ingen flyt i leken når man hele tiden må gå til siden fordi det kommer biler. Jeg har sett ”parriser” streket opp i skolegårdene, men ikke sett noen barn som hopper. Lekemønstret er blitt mer organisert, særlig når det gjelder ball-leker. Her er det voksne trenere, og leken foregår på baner. Denne type aktiviteter drives i sportsklubber, og leken er mer konkurransepreget. Ungene sykler mer (det var ikke så mange av oss som hadde sykler), eller de står på brett. De er ofte på vei til forskjellige aktiviteter. Mange barn er også opptatt med innendørs spill, kanskje særlig på PC`en.

Eldrid Breivik Hansen, f. 1932, er bibliotekar, og har vært ansatt ved NTHs bibliotek, Vitenskapselskapets bibliotek på Kalvskinnet, Universitetsbibliotekets avdeling på Rosenborg og Realfagbiblioteket på Gløshaugen.